

Ahmad Boestamam: Tokoh Radikal Melayu

Ahmad Boestamam: Figure of the Malay Radical

Ishak Saat, Norazlan Hadi Yaacob & Ahmad Ali Seman
Universiti Pendidikan Sultan Idris
email: hjishak2000@yahoo.com

Abstrak

Ahmad Boestamam merupakan antara tokoh nasionalisme Malaya terawal yang terkehadapan dalam menyuarakan hak nasionalisme dalam kalangan orang Melayu. Beliau berusaha mengajak orang Melayu bangkit memperjuangkan hak pusaka bumi. Orang Melayu merupakan pribumi asal Tanah Melayu seharusnya berani memperjuangkan tuntutan demokrasi dan kemerdekaan Malaya. Melihat kepada senario politik dan ekonomi waktu itu orang Melayu sudah mula ketinggalan dalam semua aspek kehidupan. Lantaran itu, Ahmad Boestamam berusaha menyedarkan bangsanya. Justeru itu, makalah ini memaparkan peranan dan sumbangan beliau dalam usaha membangkitkan kesedaran orang Melayu dalam memperjuangkan hak pusaka *son of the soil*. Dengan merujuk kepada sumber primer dan sekunder makalah ini memaparkan peranan Ahmad Boestamam sebagai nasionalis Malaya.

Kata kunci Ahmad Boestamam, Son of The Soil, Demokrasi, Merdeka dan Angkatan Pemuda Insaf (API)

Abstract

Ahmad Boestamam was one of the earliest leaders of Malay Nationalism forefront in voicing the nationalism among the Malays. He persuaded the Malays to fight for the rights of indigenours inheritance. The Malays, as the original natives of Malaya, should be ready and dare to fight for democracy and independence of Malaya. Looking at the political and economic scenarios at that times, the Malays were far behind in all aspects of life. Consequently, Ahmad Boestamam began to make the Malays realized their position. This paper aims describes his role and contribution in the efforts to raise the awareness of the Malays in fighting for their rights as son of the soil. By referring to the to primary and secondary sources, this paper highlights the role of Ahmad Boestamam nationalist in Malaya.

Keywords Ahmad Boestamam, Son of The Soil, democracy, Merdeka dan Angkatan Pemuda Insaf (API)

PENDAHULUAN

Abdullah Thani bin Raja Kecil lebih dikenali dengan panggilan Ahmad Boestamam. Dilahirkan di Behrang Ulu, Tanjung Malim, Perak pada tahun 1920. Seangkatan dengan Dr. Buhanuddin Al Helmy dan Ishak hj Muhammad. Perbezaan mereka adalah dari segi latar belakang pendidikan. Justeru itu prinsip dan falsafah perjuangan yang didukung mereka sedikit berbeza namun memiliki matlamat yang sama iaitu menentang penjajah British dan memperjuangkan kemerdekaan Tanah Melayu. Dr. Burhanuddin memperjuangkan falsafah Kebangsaan Melayu dan Islam tetapi Ahmad Boestamam memperjuangkan falsafah Kebangsaan Melayu dan sosialis Melayu.

Keradikalan Ahmad Boestamam mula menonjol semasa di bangku sekolah lagi, iaitu melalui penglibatan beliau dalam bidang kewartawanan. Ahmad Boestamam berjiwa radikal. Tulisan beliau tajam dan bernas. Tokoh ini memiliki semangat kental dan sanggup menghadapi apa juga rintangan bagi mencapai tujuan politik bangsa Melayu.

Berjuang di Jalur Media

Pasca Perang Dunia Kedua, beliau dan beberapa orang rakan bertindak merampas pejabat Percetakan *Perak Shimbun* pada bulan Ogos 1945. Hal yang demikian ini dilakukan tanpa mengeluarkan modal tetapi memerlukan keberanian. (Ahmad Boestamam, 2004:115) Peristiwa itu berlaku sebaik sahaja lepas Perang Dunia Kedua, ketika itu peralihan pemerintahan Jepun, *Malayan People Anti Japan Army* (MPAJA) dan British. Kesempatan ini diambil kerana gerila MPAJA dan ahli Parti Komunis Malaya (PKM) menduduki

apa juga bangunan yang ditinggalkan kosong oleh pihak berkuasa Jepun. Rampasan ini dilakukan dengan tekad untuk menyalurkan idea dan pemikiran beliau, agar orang Melayu bangkit memperjuangkan kemerdekaan dan membela kebajikan bangsa sendiri. Beliau menjadi perhatian pihak berkuasa British sejak penglibatan dalam bidang kewartawanan lagi. Lantaran itu pergerakan beliau sering mendapat perhatian pihak berkuasa British. (*Malayan Security Service*, 1/1946:365)

Pada waktu itu berlaku kelompangan pentadbiran di Tanah Melayu. Kesempatan ini digunakan oleh mereka untuk menguasai pejabat percetakan serta segala kemudahan yang ada di situ. Pengambilalihan pejabat percetakan tersebut memudahkan mereka menerbitkan akhbar sendiri. Tindakan merampas pejabat percetakan tersebut maka usaha menerbitkan sebuah akhbar Melayu yang progresif di Perak dapat direalisasikan. Tindakan ini melahirkan serasminya akhbar *Suara Rakyat* diterbitkan di Ipoh, Perak. (A.J Stockwell, 1979:44-45) Akhbar tersebut dicetak dan diedarkan oleh Syarikat Rakyat Trading beralamat di 29 Hale Street, Ipoh, Perak yang dipimpin oleh Tuan Haji Mohammad Daud Yatimy. Keluaran pertama akhbar *Suara Rakyat* ialah pada 8 September 1945. Bagi memantapkan lagi pengeluaran akhbar *Suara Rakyat*, Ahmad Boestamam menjemput Dahari Ali, Abdul Samad Ahmad, Musa Ahmad dan Mohammad Hanif yang berpengalaman luas dalam bidang kewartawanan dan penerbitan akhbar. Dahari Ali merupakan rakan persekolahan Ahmad Boestamam di Sekolah Andeson, Ipoh, cenderung dalam bidang kewartawanan dan penterjemahan serta turut berperanan sebagai setiausaha akhbar *Suara Rakyat*. Manakala Musa Ahmad aktif menulis rencana berunsur agama dan Abdul Samad Ahmad pula berpengalaman sebagai pengatur huruf di akhbar *Berita Perak* dan dilantik sebagai anggota sidang pengarang *Suara Rakyat*. Dalam melancarkan tugas, pembahagian kerja dilakukan. Ahmad Boestamam bertugas sebagai penulis ruangan rencana pengarang. Sementara Mohammad Hanif dan Dahari Ali ditugaskan sebagai pemberita yang bertanggungjawab mencari berita dalam dan luar negara untuk diterjemahkan dan dimuatkan dalam akhbar *Suara Rakyat*. Mohammad Hanif juga diberikan peranan menulis ruangan rencana. Manakala Abdul Samad Ahmad dilantik sebagai ketua bahagian percetakan dan pengatur huruf. Arshad Ashaari pula bertanggungjawab menguruskan bahagian penjualan, pengiklanan dan perkara-perkara yang berkaitan dengan pengedaran. Arshad Ashaari merupakan orang kepercayaan Moktaruddin Laso dan berjaya menjalankan tugas pengedaran dengan cukup kemas dan meluas.

Ahmad Boestamam menegaskan bahawa tujuan utama penerbitan akhbar *Suara Rakyat* adalah untuk memberikan kesedaran kepada rakyat tentang kepentingan bernegara, menjelaskan hak dan tanggungjawab orang Melayu serta menjelaskan tentang hak orang Melayu dalam pentadbiran British di Tanah Melayu agar orang Melayu faham tentang hak mereka yang selama ini dinafikan. Tegass beliau dalam ruangan pengarang *Suara Rakyat*:

“Suara Rakyat dan sesungguhnya ialah sebuah akhbar Melayu yang berkhidmat untuk melahirkan buah-buah fikiran atau kemusykilan orang ramai. Oleh itu dipersilakan orang ramai menggunakan dia dengan sepenuhnya. Supaya hal kemusykilan atau kemahuan orang ramai mendapat – pertimbangan.”

(*Suara Rakyat*, 26/9/1945:1)

Dalam usaha untuk menyedarkan rakyat khususnya orang Melayu dan amnya kaum imigran, akhbar *Suara Rakyat* sentiasa mengambil pendekatan pro British di awal penubuhannya agar mendapat perhatian dan sokongan masyarakat umum yang tidak berani berjuang menentang penjajah British. Mesej utama yang diketengahkan ialah menyeru seluruh rakyat bersatu dan menentang ketidakadilan yang berlaku dan menuntut sistem pemerintahan yang berlandaskan konsep demokrasi ke arah pemerintahan sendiri.

Malah dalam keluaran seterusnya, *Suara Rakyat* menyarankan kepada penjajah British agar Malaya diberikan kemerdekaan dengan segera bersama dengan Indonesia. Akhbar ini turut menegaskan bahawa kemerdekaan hendaklah diberikan kepada Malaya dengan menggunakan kaedah sistem demokrasi iaitu meletakkan kepentingan dan kehendak rakyat bagi menentukan kemerdekaan Malaya. Dalam ruangan rencana pengarang, Ahmad Boestamam meminta penjajah British supaya memberikan pilihan kepada rakyat Malaya hak untuk menentukan kerajaan sendiri. Tegass beliau:

“Maka cara memerintah negeri atau membuat undang-undang menurut akan Suara Rakyat itulah yang dinamakan pemerintahan demokrasi.”

(*Suara Rakyat*, 26/9/1945:1)

Bagi menjayakan saranan ini Ahmad Boestamam mencadangkan kepada pihak penjajah British:

“Memadailah diberi kuasa kepada tiap-tiap sekumpulan daripada rakyat yang mengandungi 500 orang untuk menyampaikan kehendak-kehendaknya dalam dewan rakyat atau dewan orang ramai di mana kelak akan diputuskan apa-apa undang-undang yang hendak dibuat atau dibentuk.”

(*Suara Rakyat*, 26/9/1945:1)

Jelas beliau lagi bahawa demokrasi adalah hak orang ramai termasuklah bangsa Melayu. Malah kata beliau demokrasi menjadi dasar kepada ajaran Islam dan merupakan amalan orang Melayu semenjak dahulu lagi iaitu sebelum kedatangan British. Seharusnya sistem demokrasi ini dikembalikan dan diamalkan di Tanah Melayu. Lantaran itu, beliau menegaskan dan menyeru agar penjajah British dengan kata-kata: “Kita minta supaya demokrasi dipakai di Malaya...” (*Suara Rakyat*, 26/9/1945:1).

Sambutan yang baik dan menggalakkan ini membuatkan sidang pengarang akhbar *Suara Rakyat* memikirkan sudah sampai masanya pembaca akhbar mereka harus diperluaskan dengan melibatkan golongan elit bangsawan Melayu agar kebangkitan rakyat seimbang antara para bangsawan dengan rakyat biasa. Justeru itu, bagi memantapkan lagi perjuangan politik bangsa Melayu ini mereka berusaha menerbitkan pula akhbar berbahasa Inggeris. Akhbar itu diberi nama *Voice of The People* yang juga diuruskan oleh syarikat percetakan yang sama dengan akhbar *Suara Rakyat*. Terbitan pertama *Voice of The People* diedarkan pada bulan Oktober 1945. Pengisiannya sama saling tak tumpah seperti *Suara Rakyat*. Mengkritik dan membidas pihak penjajah British, golongan bangsawan dan rakyat umum yang tidak mepedulikan perjuangan kemerdekaan Tanah Melayu.

Pengaruh perkembangan politik di dunia luar memainkan peranan yang cukup penting. Bagi Ahmad Boestamam, kedudukan politik di negara China turut meninggalkan kesan yang mendalam dalam kalangan masyarakat Cina di Malaya. Malah perkembangan politik di negara China semakin menarik untuk dikaji dan diteladani oleh keseluruhan rakyat Malaya. Di negara China yang sedang berhadapan dengan peperangan saudara antara puak nasionalis di bawah Parti Kuomintang dengan puak komunis diterajui oleh Parti Komunis China, turut menjadi perhatian masyarakat Cina di Malaya. Pertembungan antara dua puak ini tiada kesudahannya. Namun perjuangan masyarakat Cina harus diteruskan dan persoalan yang diutarakan oleh Ahmad Boestamam pula adakah pertembungan atau peperangan dengan menumpahkan darah boleh dielakkan? Jawapannya, amat sukar kerana sebuah perjuangan memerlukan pengorbanan dan pengorbanan itu tidak dapat dielakkan dengan pertumpahan darah dan air mata. Itulah ertinya sebuah perjuangan. Justeru itu, perjuangan kebangsaan harus dijadikan teras terhadap sesebuah negara. Perkara ini bertujuan untuk menyatukan dan memantapkan perjuangan rakyat. Bagi berhadapan dengan permasalahan peperangan dan pertembungan maka jalan terbaik sesebuah negara tidak kira negara China atau Malaya ialah pilihanraya. (*Suloh Malaya*, 11/5/1946:4-5) Demikianlah yang disarankan oleh Ahmad Boestamam.

Melalui akhbar *Suara Rakyat* ini segala perasaan tidak puas hati diluahkan tanpa rasa takut. Ahmad Boestamam mengutarakan pelbagai idea dan pendapat tentang kemunduran dan perlunya orang Melayu bangkit untuk membela nasib sendiri. Bidang kewartawanan telah memantapkan perjuangan politik dan menyerlahkan lagi karisma kepimpinan Ahmad Boestamam. Idea dan pemikiran beliau amat bernas dan dapat menyentuh hati para pembaca khususnya masyarakat Melayu waktu itu. Ketegasan dan ketajaman penulisan Ahmad Boestamam dalam mengkritik pihak penjajah dapat dilihat dalam tulisannya seperti berikut:

“Kami membidas, kami membidas tanpa kulit. Kalau kami mengkritik kami mengkritik sehebat-hebatnya. Kata-kata ‘kejam’, ‘tidak demokratik’ dan seumpamanya menjadi permainan kami hari-hari.”

(Ahmad Boestamam, 11/5/1946:6)

Ketajaman dan kritikan pedas ini diluahkan dalam bentuk penulisan melalui artikel yang disiarkan dalam akhbar mereka. Ketajaman idea yang menyinggung dan mengkritik pihak British membuatkan beliau sentiasa diawasi oleh pihak berkuasa British, malah beliau pernah dipanggil mengadap pihak berkuasa British pada tahun 1945. Prinsip “kebebasan akhbar” menyelamatkan beliau daripada dikenakan tindakan. Walau bagaimanapun nama beliau tersenarai dalam kategori mereka yang boleh membahayakan kedudukan pihak British di Tanah Melayu, oleh itu beliau disenarai hitam oleh British. (*Malayan Security Service*, 10/1948:358-363) Akhbar *Suara Rakyat* diperguna sebaik mungkin demi untuk menyedarkan orang Melayu. Mereka mengkritik tindakan British yang difikirkan kejam dan tidak demokratik. Peristiwa

Tembakan di Teluk Anson, Perak merupakan satu tragedi yang tidak boleh diterima bangsa Melayu. (Ahmad Boestamam, 2004:12) Bagi golongan radikal, demonstrasi ini hanyalah sebuah demonstrasi aman yang bertujuan untuk menyatakan perasaan tidak puas hati terhadap pentadbiran British. Namun British berpendapat tindakan menembak itu bertujuan untuk meleraikan demonstrasi rakyat agar tidak merebak dan boleh menggugat keselamatan negara. Dua pendekatan dalam pentafsiran amalan demokrasi yang memperlihatkan pertembungan. Lalu isu demonstrasi dan demokrasi sentiasa menjadi isu hangat yang diperkatakan sejak dahulu hingga sekarang. Hal yang demikian ini merupakan isu utama dalam perjuangan politik dan selalu diperkatakan dalam akhbar. Orang Melayu tidak puas hati kerana cara pemerintahan British yang tidak adil dan nasib bangsa Melayu selepas perang masih tidak berubah. Kelantangan akhbar *Suara Rakyat* menimbulkan rasa kurang senang pihak British tetapi waktu itu tidak terdapat tindakan yang serius diambil selain daripada arahan permohonan maaf yang mesti disiarkan di dalam akhbar tersebut. Tindakan seumpama ini tidak memberi kesan kepada pendukung akhbar tersebut.

Perkembangan *Suara Rakyat* amat menggalakkan dan mendapat sambutan yang baik di negeri Perak, jumlah keluaran dan jualan meningkat dari semasa ke semasa. Akhbar *Suara Rakyat* mendapat sambutan yang cukup baik dan berjaya meyakinkan rakyat tentang perlunya bersatu untuk meneruskan perjuangan, dakwaan ini boleh dibuktikan melalui maklum balas daripada para pembaca dengan komen yang bernas. Antara pandangan positif pembaca berkaitan dengan berita-berita *Suara Rakyat* adalah seperti berikut:

”Kita orang-orang Melayu telah hidup di dalam kegelapan sejak beberapa kurun yang lain. Kita tidak mempunyai peluang untuk mengangkat kepala untuk bersuara bagi menuntut kebebasan. Inilah peluang keemasan untuk kita bersatu untuk memperjuangkan tuntutan kita. Kita orang-orang muda haruslah bersatu membena suatu jalan untuk menuntut kebebasan dan persamaan hak. Dan sokonglah MNP yang dapat menolong membimbingkan menuju kearah itu. Sekarang kita mesti bersatu dan memaksa diri kita menyokong perjuangan MNP. MNP akan membawa kita untuk mendapatkan kebebasan orang-orang Melayu... Kita rasa adalah lebih baik mati daripada menolak kebebasan negara kita. Dengan itu saya berseru semua pemuda-pemuda dan tuan-tuan, berilah sumbangan yang sepenohnya kepada MNP.”

(*Suara Rakyat*, 25/6/1946:3)

Berjuang di Jalur Politik

Ahmad Boestamam menggunakan mata pena untuk mempengaruhi para pembaca khususnya orang Melayu tentang perlunya memiliki kesedaran dan bangkit memperjuangkan nasib sendiri yang sekian lama dijajah. Melalui akhbar beliau menyarankan agar dibentuk sebuah organisasi politik untuk membela bangsa Melayu. Malah beliau sanggup menggunakan kedudukan beliau dalam akhbar *Suara Rakyat* bagi menjayakan sebuah cadangan seperti penubuhan parti politik untuk orang Melayu. Usaha gigih beliau ini membuahkan hasil kelahiran sebuah parti politik orang Melayu yang pertama di Tanah Melayu yang diberi nama Parti Kebangsaan Melayu Malaya (PKMM) atau *Malay Nationalis Party* (MNP). Ahmad Boestamam sanggup menubuhkan parti politik demi untuk menjayakan cita-cita politiknya, berbeza dengan Dr. Burhanuddin yang tidak pernah menubuhkan parti politik tetapi sering dijemput memimpin parti politik. Ahmad Boestamam seorang politikus yang berani dan akan memastikan perjuangannya itu disambut oleh rakan-rakan apabila menubuhkan parti politik. PKMM merupakan parti politik pertama yang memperlihatkan penglibatan beliau secara langsung pada tahun 1945. (Ahmad Boestamam, 1972:27-28)

Parti Kebangsaan Melayu Malaya (PKMM) ditubuhkan secara rasminya pada 17 Oktober 1945 di Ipoh, Perak. Dengan mengunapakai bendera berwarna Merah Putih. Hal yang demikian ini bertujuan untuk memberitahu seluruh ahli dan rakyat Malaya bahawa bendera rasmi PKMM ialah *Sang Saka Merah Putih* yang membawa makna yang cukup mendalam kepada perjuangan menentang penjajah British di Malaya. Keputusan menjadikan *Sang Saka Merah Putih* sebagai lambang bendera rasmi PKMM diputuskan dalam kongres pertama PKMM yang berlangsung di Ipoh, Perak pada 30 November hingga 4 Disember 1945. Tafsiran warna merah putih adalah seperti yang disiarkan dalam akhbar *Suloh Malaya* keluaran 15 Mei 1946 seperti tertera:

“Kalau kita akan cadangkan satu warna maka kita cadangkan warna itu merah-putih. Ada tiga sebab sekurang-kurangnya kita menyetujui warna merah-putih itu iaitu:

1. Merah-putih itu bendera kebangsaan saudara-saudara kita umat Indonesia yang sekarang sedang merdeka.
2. Mengikut kata setengah riwayat, merah-putih itu ialah bendera perjuangan Laksamana Hang Tuah, pahlawan Melayu yang tak asing lagi kepada kita.
3. Merah-putih besar dan tepat ertinya. Merah ertinya berani (darah), putih ertinya suci (benar). Jadinya merah-putih lambang kekuatan atau tak takut menumpahkan darah.

(Suloh Malaya, 25/5/1946:1)

Lantaran itu, para perjuang PKMM memilih warna merah putih sebagai lambang bendera perjuangan mereka. Hal yang demikian ini melambangkan keberanian dan kekuatan serta tidak takut untuk berhadapan dengan pihak penjajah British yang sedang menjajah Tanah Melayu. Perkara ini juga merupakan sumber inspirasi kepada para ahli PKMM yang rata-ratanya berketurunan dari Indonesia. Mengambil semangat rakyat Indonesia sehingga berjaya mengalahkan penjajah Belanda di bumi Indonesia. Bukan sekadar semangat semata-mata tetapi perjuangan di Indonesia sehinggakan kepada perjuangan darah dan air mata. Perjuangan bambu runcing.

Kemudian beliau menubuhkan Angkatan Pemuda Insaf (API) dalam tahun 1946. API merupakan cabang pemuda PKMM. Melalui API, kepimpinan beliau semakin terserlah. Beliau sanggup menjelajah ke seluruh Tanah Melayu bagi mendapatkan sokongan dan mengembangkan pengaruh API. (Ariffin Mohd. Yunus, 23/12/2002) Pendekatan API amat radikal sehingga disenaraikan oleh pihak British sebagai salah satu pertubuhan politik yang membahayakan kedudukan British di Tanah Melayu. British turut mengkategorikan API setaraf dengan PKM dengan dakwaan terdapat kerjasama yang erat antara dua pertubuhan ini. Dakwaan ini tercatat dalam laporan British yang terkandung dalam *Malayan Security Service* tahun 1947. (*Malayan Security Sservice*.1947:8)

PKMM Cawangan Sitiawan dan Pasir Panjang merupakan antara cawangan PKMM yang amat aktif sehinggakan di sini terdapat tempat melatih pemuda API dalam persiapan menentang penjajah British. Latihan pemuda API yang pertama di kawasan itu disertai oleh kira-kira 45 orang anak-anak muda tempatan bertempat di Pantai Pasir Panjang pada tahun 1946. Dalam latihan tersebut mereka dilatih dan ditanamkan semangat perjuangan kebangsaan Melayu dan juga latihan perbarisan serta berkawad kaki dalam persiapan menentang penjajah British. Latihan separa tentera ini dilatih oleh para pemimpin PKMM pusat, antaranya ialah Ahmad Boestamam dan Baharuddin Latif. (Ariffin Mohd. Yunus, 23/12/2002) API cukup keras menentang dan berusaha menghalau British dari Tanah Melayu seperti terkandung dalam dokumen British *Colonial Office*. "...the API demands the quitting of all Dutch forces in Malaya." (CO537/2140.136697:4) Kepimpinan Ahmad Boestamam terserlah melalui pergerakan API malah beliau mendapat semangat dan idea penubuhan pasukan separa tentera melalui pasukan tentera semut diasaskan oleh Presiden Sukarno di Indonesia.

Perjuangan parti politik yang berasaskan fahaman kebangsaan Melayu mudah diterima oleh masyarakat Melayu waktu itu kerana semangat cintakan bangsa sendiri merupakan suatu fitrah manusia. Ia wujud dalam kalangan masyarakat Melayu dari dahulu hinggalah sekarang. Bukan sahaja PKMM Pusat yang ditubuhkan di Ipoh mendapat sambutan tetapi cawangan PKMM yang ditubuhkan di seluruh negeri Perak turut mendapat sambutan yang menggalakkan seperti di Sitiawan, Pasir Panjang, Lumut, Kampar, kemudian diikuti di Gunung Semanggol, Taiping, Kuala Kangsar, Kerian dan Batu Gajah. Juga di Hulu Langat, Selangor dan di Temerloh, Pahang. Dianggarkan bahawa keahlian PKMM menjelang Disember 1947 mencecah angka 53,380 orang. (A.J Stockwell, 1979:142) Menurut A. J. Stockwell, secara purata taburan statistik keanggotaan PKMM di seluruh Tanah Melayu adalah seperti berikut:

Jadual 1 Keahlian Parti Kebangsaan Melayu Malaya tahun 1947

Negeri	Ahli Cawangan				Kemajuan	Sumber
	Biasa	API	AWAS	Daerah		
Perak	11,000	2000	350	5	Baik	K.Kampung
Selangor	3500	1050	400	4	Baik	CID
Negeri Sembilan	1700	800	120	3	Lemah	CID
Melaka	4000	900	70	2	Baik	-
Johor	1000	400	130	4	Baik	Dato Onn
Singapura	2500	600	140	1	Baik	CID
Pahang	6000	1000	100	3	Baik	-

Terengganu	5200	300	60	2	Baik	-
Kelantan	2300	700	80	6	Baik	Raja & CID
Perlis	800	120		1	Lemah	Raja & CID
Kedah	720	100		2	Lemah	Parti lain
Pulau Pinang	3000	600		1	Baik	-
Seberang Prai	1400	200	40	1	Baik	-
Jumlah	43,120	8,770	1,490	35		
Jumlah Besar	53,380					

Berdasarkan jadual di atas, taburan keahlian PKMM pada bulan Disember 1947 menunjukkan bahawa PKMM mendapat sokongan yang cukup baik dan menyeluruh di serata Tanah Melayu, khususnya di negeri-negeri seperti Perak, Selangor, Melaka, Pahang, Terengganu, Pulau Pinang, Singapura dan Johor. Begitu juga keahlian API yang mencecah 8,770 orang anggita. Jumlah keseluruhan ahli PKMM adalah seramai 53,380 orang, suatu jumlah yang cukup besar pada zaman tersebut. Negeri Perak mencatatkan keahlian yang tertinggi iaitu 13,350 orang, jumlah keseluruhan keahlian dari lima buah daerah yang sangat aktif. Malah dalam perjumpaan untuk menubuhkan cawangan PKMM akhbar *Suara Rakyat* turut diedarkan kepada hadirin yang hadir. Dengan berbuat demikian peranan akhbar lebih meluas dan dikenali ramai. Hal yang demikian ini merupakan hasil daripada sebaran yang dilakukan oleh akhbar *Suara Rakyat* yang berjaya mengwar-warkan berita penubuhan PKMM dan kempen keahlian yang dijalankan melalui akhbar tersebut. Pertubuhan PKMM termasuk pergerakan API dan Angkatan Wanita Sedar (AWAS) bergerak cergas di lima daerah di negeri Perak iaitu Ipoh (Kinta), Dinding, Krian, Batang Padang dan Kuala Kangsar. Keaktifan PKMM turut diakui oleh British. Ia tercatat dalam laporan sulit *Colonial Office-Malaya Command, Fortnightly Intelligence Review No. 60. Malay Affairs. (CO537/2140/136697:2)* Statistik ini menunjukkan pemuda Melayu Perak, Selangor dan Pahang memiliki semangat yang kuat dan keazaman tinggi untuk mengusir penjajah British dari Tanah Melayu.

Oleh kerana sejak awal perjuangan, mereka menegaskan kepentingan kemerdekaan, API dan AWAS bergerak ke arah menjayakan matlamat tersebut. Kehadiran API dan AWAS membuatkan British lebih berwaspada. Ketetapan dan ketegasan pergerakan API dinyatakan secara jelas oleh pemimpin mereka iaitu Ahmad Boestamam dalam *Testament Politik API*. Tujuan API ditubuhkan ialah untuk mencapai perkara berikut:

1. Menyatukan pemuda-pemuda yang insaf dalam satu BARISAN.
2. Mengukuhkan barisan perjuangan untuk bangsa dan tanah air.
3. Memberi latihan siasah, ROHANI dan JASMANI kepada pemuda-pemudanya supaya bersedia menjadi pemimpin bila dikehendaki.
4. Membina semula Malaya mengikut fahaman demokrasi yang sejati berdasarkan kedaulatan rakyat.
5. Menuntut perwakilan dalam pemerintahan Malaya.

(Ahmad Boestamam, 1947:8)

Dalam *Testament Politik API* ini tertera secara tegas dan nyata iaitu mereka menentang penjajah British dan mengkategorikan Tanah Melayu sebagai negara terjajah dan separuh terjajah. Pentafsiran negara separuh terjajah oleh API adalah kerana bangsa Melayu yang diwakili oleh golongan elit Melayu, turut serta dalam sistem pemerintahan bersama-sama British dan bertindak bersama menindas golongan radikal Melayu. Lantaran itu, golongan radikal Melayu terpaksa berhadapan dengan pelbagai bentuk penindasan. Justeru itu, API menggariskan lima peringkat penindasan yang dilakukan oleh penjajah British dan golongan feodal Melayu seperti berikut:

1. Penindasan dari penjajah.
2. Penindasan dari bangsa sendiri yang menjadi perkakas sipenjajah itu.
3. Penindasan dari kaum feodal.
4. Penindasan dari ahli-ahli ugama kolot.
5. Penindasan dari kaum pemodal bangsa sendiri dan bangsa asing juga.

(Ahmad Boestamam, 1947:20-21)

Rumusan dari peringkat penindasan ini menyebabkan golongan radikal Melayu tidak akan berkompromi dalam persoalan kemerdekaan. Lawan tetap lawan. Merdeka terus dijadikan fokus perjuangan tanpa boleh kompromikan. Pendirian tegas mereka ini termaktub dalam *Testament Politik API* yang berbunyi seperti berikut:

“Pendek-nya A.P.I. mahu berjuang untuk mencapai kemerdekaan bangsa dan tanahair dengan segala jalan yang terbuka, dengan lembut jika boleh, dengan keras jika terpaksa.”

(Ahmad Boestamam, 1947:8-9)

Berdasarkan kepada *Testament Politik API* ini, Ahmad Boestamam ditangkap dan didakwa di mahkamah pada 31 Mac 1947 oleh kerajaan penjajah British kerana mengeluarkan suatu dokumen berbentuk penulisan yang dikatakan berbentuk hasutan. Malah beliau turut dituduh mencetak 1000 keping risalah ini untuk disebarkan ketika Kongres API yang akan diadakan di Melaka. (*The Malay Mail*, 21/3/1947:2) Lantaran itu, pada tahun 1947, API dan AWAS diharamkan oleh pemerintah British di Malaya. (*Malayan Security Service*, 1948:270)

Penonjolan beliau dalam API akhirnya menyebabkan beliau terpaksa merengkok di dalam penjara atas tuduhan ingin melancarkan peperangan terhadap British. Maka pada 16 Julai 1947 API bukan sahaja diharamkan oleh British tetapi turut dilabelkan sebagai pertubuhan haram. (CO537/2140/136697:1) Melalui API namanya menjadi terbilang dan juga memberikan alasan kepada pemerintah untuk menangkap dan memenjarakan beliau dengan pelbagai tuduhan termasuk terlibat dengan anasir komunis. Ini membuktikan kepimpinan Ahmad Boestamam dalam memimpin API berjaya menggerunkan pemerintah British. Kelantangan dan keradikalan beliau ini akhirnya memaksa beliau merengkok di dalam Kem Tahanan Politik British selama 7 tahun. Pengalaman beliau ini disemadikan di dalam bukunya yang berjudul *Tujuh Tahun Malam Memanjang* yang mengesahkan suka duka dalam Kem Tahanan Politik British. (Ahmad Boestamam, 2004:251-280)

Jaafar Hussin, Ketua I PKMM Daerah Temerloh menggambarkan Ahmad Boestamam sebagai seorang pemimpin yang berjiwa radikal dan pendukung revolusi. Beliau menggambarkan Ahmad Boestamam sebagai seorang pemimpin yang bertubuh sasa, berjanggut dan bermisai lebat serta berambut panjang ala-Tarzan, seperti perwatakan Bung Tomo dari Surabaya, seorang tokoh gerakan gerila Indonesia. Bersesuaian dengan jawatan beliau sebagai Panglima Tertinggi API. (Jaafar Hussin, 1989:42)

Menyorot kembali tuduhan komunis yang pernah dibuat oleh British dan UMNO terhadap beliau, artikel “*Kenapa Saya Dituduh Komunis*” yang disiarkan dalam akhbar *Fikiran Rakyat* bertarikh 5 April 1957 menjawab segala persoalan. Kritikan dan tulisan beliau yang sentiasa membidas penjajah dan golongan elit bangsawan Melayu membuatkan mereka tidak senang dengannya. Lantaran itu beliau dituduh komunis atau bersimpati dengan komunis kerana kritiknya itu terlalu pedas kepada orang Melayu yang terlalu mengikut perintah penjajah British. Bagi Ahmad Boestamam orang Melayu telah hilang identiti dan matlamat hidup, hanya menari mengikut rentak Barat. Kenyataan beliau seperti dalam petikan berikut; “*Orang Melayu hanya pandai mengikut tandak dari Barat sahaja... samba, rumba dan kongga...*” (*Fikiran Rakyat*, 5/4/1957:5) Lantaran itu beliau terpaksa menempuh pelbagai rintangan.

Hukuman penjara selama tujuh tahun yang dilalui oleh beliau tidak melemahkan semangat perjuangan yang dimiliki. Pembebasannya pada tahun 1955 memberikan beliau nafas baru dalam mengharungi perjuangan politiknya. Lantaran itu, pada 11 November 1955 beliau dan rakan-rakan menubuhkan Parti Rakyat Malaya (PRM). Ini menggambarkan bahawa selama 7 tahun terpenjara, jiwa dan semangat beliau tidak pernah terbelenggu. Menurut Ramlah Adam, Ahmad Boestamam merupakan seorang pejuang berhaluan kiri yang amat berani. Keberanian Ahmad Boestamam digambarkan seperti berikut:

“Namun semua itu hanya sementara sahaja. Kelincahannya berpolitik datang semula. Beliau hanya dapat bertahan lima bulan sahaja. Sifat jinaknya itu akhirnya hilang ditelan semangat berpolitiknya yang kuat. Sekali beliau radikal, tidak mungkin menjadi kanan. Itulah Ahmad Boestamam.”

(Ramlah Adam, 1994:237)

Selepas tempoh pemenjaraan tokoh radikal Melayu, masih berhubung dan menjalin kerjasama serta persefahaman dalam tindakan politik menentang British. Ini boleh dilihat melalui peristiwa Dr. Burhanuddin dijemput oleh PAS bagi memantapkan kepimpinan PAS dalam perjuangan menuntut kemerdekaan Tanah Melayu. Tindakan ini memperlihatkan tercapainya satu bentuk persefahaman antara Ahmad Boestamam dengan Dr. Burhanuddin apabila Dr. Burhanuddin dijemput menerajui PAS pada tahun

1956. (Ahmad Boestamam, 1972:64-65) Langkah pertama yang beliau lakukan ialah meminta nasihat daripada Ahmad Boestamam dan rakan-rakan dalam PRM. Langkah ini dilakukan demi untuk memastikan bahawa nada dan tindakan mereka tetap sama seperti dahulu, namun lebih menyengat dan radikal. Dakwaan ini boleh ditegaskan melalui dialog antara mereka seperti berikut:

“Dengan saya memimpinya nanti mudahlah bagi saya memasukkan jiwa kiri kepadanya”.

“Dengan kata lain Dr. bercita-cita hendak menjadikan PAS itu sebuah gerakan Islam yang progresif, begitu ?”

“Dr. Burhanuddin mengucapkan terima kasihnya kepada kami kerana memberikan restu kami untuknya memimpin PAS itu. Dan kami pula berharap supaya dia berjaya melaksanakan cita-citanya hendak menjadikan PAS sebuah gerakan Islam yang berjiwa kiri dan progresif itu”.

(Ahmad Boestamam, 1972:64-65)

Penubuhan PRM merupakan kesinambungan perjuangan Ahmad Boestamam. Beliau merupakan seorang politikus yang berpandangan jauh. Lantaran itu beliau turut menggunakan kaedah kerjasama dengan parti politik radikal kaum Cina. Pada tahun 1957 beliau yang memimpin PRM telah mewujudkan kerjasama politik dengan Parti Buruh Malaya (PBM). Kerjasama ini melahirkan *Socialist Front (SF)* pada 31 Ogos 1957. (Ahmad Nizamuddin Sulaiman, 1988:67) SF merupakan gabungan parti politik berideologi sosialis. Namun kerjasama ini kelihatannya gagal dalam beberapa pilihanraya umum di Malaya kerana perjuangan sosialis tidak diminati oleh orang Melayu.

RUMUSAN

Ahmad Boestamam merupakan seorang tokoh yang mempelbagaikan kaedah dalam menyuarakan pendapat dan pandangan terhadap penjajah British. Selain daripada menubuhkan beberapa parti politik, beliau turut bergiat cergas dalam bidang penulisan dan kewartawanan. Dalam bidang politik kemuncak kerjayanya terpilih sebagai ahli parlimen Setapak dalam pilihanraya tahun 1959 hingga 1964 dan seterusnya dipilih menjadi Ketua Pembangkang Parlimen Malaya selama sepenggal. Manakala dalam bidang kewartawanan beliau menempa nama sebagai seorang wartawan yang kritis dan tajam penulisannya. Beliau turut menggunakan bidang sastera dalam usaha untuk menyedarkan bangsa Melayu. Beliau banyak menulis cerpen dan puisi. Oleh kerana kehebatan dan ketajamannya dalam bidang penulisan akhirnya beliau diamanahkan menerajui akhbar *Utusan Sarawak* sebagai Ketua Editor dan merangkap pembantu politik peribadi kepada Ketua Menteri Sarawak, Datuk Patinggi Abdul Rahman Yaakub pada tahun 1970 hingga 1971(9 bulan). (Ramlah Adam, 1994:365-370)

Keutuhan persahabatan antara beliau dengan Dr Burhanuddin bukan sekadar perjuangan politik sebelum merdeka, tetapi nada dan irama perjuangan mereka tetap sama pada zaman pasca merdeka. Mereka saling memahami dan tidak pernah menyerang balas, walaupun berlainan parti. Hatta sehingga mereka sama-sama menganggotai Dewan Rakyat Malaya tahun 1959-1964. Demikian rapat dan saling faham-memahami antara mereka dalam berhadapan dengan musuh yang sebenar iaitu penjajah British dan kepimpinan pascamerdeka. Situasi ini membuktikan keutuhan kerjasama dan persefahaman tokoh radikalisme Melayu. Mereka boleh bersama walaupun berlainan ideologi. Walau dalam apa juga keadaan mereka tidak pernah bermusuhan, malah saling bertolak ansur demi untuk mencapai cita-cita memerdekakan Tanah Melayu serta setia bersama dalam perjuangan berkonsepkan Melayu Raya. Pengalaman politik beliau disemadikan dalam catatan sejarahnya melalui karya *Tujuh Tahun Malam Memanjang, Meniti Jalan ke Puncak* dan *Pengalamanku Perjuanganku* serta *Dr Burhanuddin, Putera Setia Melayu Raya*.

Lantaran itulah perjuangan mereka ini diiktiraf oleh Tun Dr. Ismail bin Abdul Rahman, Timbalan Perdana Menteri Malaysia (1970-1973) sempena pengucapan beliau ketika menerima Ijazah Kehormat Doktor Undang-Undang di Konvokesyen Universiti Sains Malaysia pada 23 September 1973 seperti berikut:

“Bahawa sekalipun kemerdekaan telah dicapai oleh golongan moderate, tetapi sejarah membuktikan bahawa golongan nasionalis radikal juga telah memberikan sumbangan terhadap tercapainya kemerdekaan”.

(Ismail bin Abdul Rahman, 23/9/1973)

Akhirnya bolehlah dikatakan bahawa Ahmad Boestamam merupakan seorang politikus Melayu yang mendahului zaman. Dalam suasana masyarakat dan pemimpin Melayu dalam keadaan begitu kondusif, beliau sudah bangkit dan menyeru orang Melayu untuk menentang penjajah British dan seterusnya memperjuangkan kemerdekaan Tanah Melayu.

BIBLIOGRAFI

- A.J. Stockwell. (1979). “British Policy and Malay Politics During the Malayan Union Experiment 1942 – 1948”. Kuala Lumpur. *MBRAS*.
- Ahmad Boestamam. (1972). *Merintis Jalan ke Puncha*. Kuala Lumpur. Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Ahmad Boestamam. (1972). “*Dr. Burhanuddin. Putera Setia Melayu Raya*”, Kuala Lumpur. Pustaka Kejora.
- Ahmad Boestamam. (2004). *Memoir Ahmad Boestamam, Merdeka dengan Darah dan Api*. Bangi. Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Ahmad Boestamam. (1946). *Testament Politik API*. Kuala Lumpur. ARKIB Negara Malaysia.
- Ahmad Nizamuddin Sulaiman. (1988). ‘Aliran Kiri Di dalam Politik Perkauman Malaya 1955-1969’, dlm. *JEBAT*, Bil. 16. Jurnal Jabatan Sejarah. Bangi. Universiti Kebangsaan Malaysia.
- CO537/2140.136697 *Secret HQ Malaya Command, Fortnightly Intelligence Review No. 47, Malay Affairs.*
- CO537/2140/136697 *Secret HQ Malaya Command, Fortnightly Intelligence Review No. 60. Malay Affairs.*
- CO537/2140/136697 *Secret HQ Malaya Command, Fortnightly Intelligence Review No. 61. General..*
- Fikiran Rakyat*, 5 April 1957.
- Jaafar Hussin. (1989). *Kebenaran*. Kuala Lumpur. Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Malayan Security Service(MSS), 1946-1948.*
- Malayan Security Service, Political Intelligence Journal, Serial No. 10/1948 tarikh 31 Mei 1948, MSS. Ocn. 251.*
- Malayan Security Service. 1947. Special Conference: Conference held under Chairmanship of H.E. the Governor-General, at 10 a.m. on Governor-General’s Office. Singapore. (Top Secret), MSS. Ind. Ocn.s.254.*
- Malayan Security Service.1946. Political Intelligence Journal. Issued Fortnightly. Serial no. 1/1946.MSS. Ind. Ocn. S 251.*
- Ramlah Adam. (1994). *Ahmad Boestamam: Satu Biografi Politik*. Kuala Lumpur. Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Suara Rakyat*. 25 Jun 1946.
- Suara Rakyat*. 26 September 1945.
- Suara Rakyat*. 29 September 1945
- Suloh Malaya*. 11 Mei 1946.
- Suloh Malaya*. 25 Mei 1945.
- Temuramah dengan Haji Ariffin bin Mohd. Yunus di Kampung Pasir Panjang, Lekir, Sitiawan, Perak pada 24/12/2002.
- Temuramah dengan Tuan Haji Ariffin bin Mohd. Yunus di Kampong Pasir Panjang, Sitiawan, Perak pada 23/12/2002.
- The Malay Mail*, 21/3/1947.